

PŁAKAĆ (1218) *vb impf*

Oba a jasne (w tym w pierwszym 18 r., w drugim 4 r. błędne znakowanie).

inf płakać (184). ◇ *praes 1 sg* płaczę (40). ◇ *2 sg* płaczesz (29). ◇ *3 sg* płacze (100). ◇ *1 pl* płaczem (4) *KochTr, KochFr, GórnTroas* (2), płacz(e)my (3) *HistAl OrzRozm, RejZwierc*; -em, -ém (1); -em *KochTr, KochFr*; -em : -ém *GórnTroas* (1:1). ◇ *2 pl* płaczecie (6). ◇ *3 pl* płaczą (64). ◇ *praet 1 sg m* płakąłem, -m płakął (11). *f* -m płakała (3). ◇ *2 sg m* -ś płakął (1). *f* -ś płakała (1). ◇ *3 sg m* płakął (208). *f* płakała (80). *n* płakało (8). ◇ *1 pl m pers* płakaliśmy, -smy płakali (3). ◇ *2 pl m pers* płakaliście, -ście płakali (8). ◇ *3 pl m pers* płakali (74). *subst* płakały (15). ◇ *fut 1 sg m* będę płakął (1) *Leop*, płakać będę (1) *BibRadz*. *f* płakać będę (1). ◇ *2 sg m* płakać będziesz (3) *BibRadz, BudBib, KlonŻal*, będziesz płakął (1) *Leop*. *f* będziesz płakała (1) *OpecŻyw*, płakać będziesz (1) *KochOdpr*. ◇ *3 sg m* będzie płakął (3) *OpecŻyw, Leop, GrochKal*, płakać będzie (1) *RejAp*, *f* płakać będzie (1). *n* płakać będzie (1). ◇ *1 pl m pers* płakać będzi(e)my (2) *KlerWes, WróbŻółt*, będzi(e)m płakać (1) *RejAp*. ◇ *2 pl m pers* będziecie płakać (4) *RejPos, ArtKanc, WujNT* (2), płakać będziecie (3) *MurzNT, KrowObr, CzechEp*. ◇ *3 pl m pers* będą płakać (16), płakać będą (8); będą płakać *OpecŻyw, Leop* (3), *RejAp* (4); płakać będą *SkarKaz* (4); będą płakać : płakać będą *BibRadz* (3:1), *BudBib* (2:1), *SkarŻyw* (1:1), *WujNT* (2:1). *subst* będą płakać (2) *BielKron, RejPoj*, płakać będą (2) *SkarKaz, SkarKazSej*. ◇ *imp 2 sg* płacz (39), płaczy (5); płaczy *PatKaz II*; płacz : płaczy *OpecŻyw* (4:4). ◇ *3 sg* niech płacze (1). ◇ *1 pl* płaczmy (7). ◇ *2 pl* płaczcie (43). ◇ *3 pl* niech płaczą (2). ◇ *con 1 sg m* bym płakął *LatHar* (3), bych płakął (2) *OpecŻyw, RejZwierz*. *f* bych płakała (2) *OpecŻyw, BielSat*, bym płakała (1) *GórnTroas*. ◇ *2 sg m* byś płakął (2). ◇ *3 sg m* by płakął, płakąłby (23). *f* by płakała (1). *n* by płakało (2). ◇ *1 pl m pers* byśmy płakali (2), bychmy płakali (1); byśmy *SeklKat*; byśmy : bychmy *OpecŻyw* (1:1). ◇ *2 pl* *subst* byście płakały (1). ◇ *3 pl m pers* by płakali (5). *subst* by płakały (5). ◇ *impers praes* płacze się (2). ◇ *praet* płakáno (1). ◇ *con* by płakáno (4); -áno (2), -ano (1) *GórnTroas* (2:1), -(a)no (1). ◇ *part praes act* płacząc (165) [cf też PŁACZĄCY *N pl m pers*], płaczący (2) *LibMal, SkarŻyw*, płaczący (2) *OpecŻyw, BielRozm*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Wylewać łzy, łkać, szlochać, zawodzić, lamentować ze łzami; też: smucić się, rozpaczać, żałować; flere Vulg, HistAl, PolAnt, Mącz, Modrz, Calag, Calep, Cn; plorare Vulg, HistAl PolAnt, Mącz, Modrz, Calep, Cn; lugere Vulg, PolAnt, Mącz, Calep, Cn; vagire Bart Bydg, Vulg, Mącz, Calep; plangere HistAl, Vulg, PolAnt, Cn; gemere Vulg, Mącz, PolAnt; lac(h)rymari Mącz, Calag, Cn; lac(h)rymare Mącz, Calep, Cn; lamentari HistAl, Calep; illac(h)rymare Mącz, Cn; delachrymare, extillare a. fundere a. proiciere lachrymas, luere Mącz; esse in luctu PolAnt; obvagire Calep; absumere lumina in fletus, applorare, collacrymare, dedere se lacrimis, lacrymas effundere, iacere in lacrymis, illacrymari, indulgere lacrymis a. luctibus, lacrymis prosequi, lessum facere a. habere, miserari, opplorare Cn (1216) : Bárzoć krothki płáčź niewieści/ Nie płáčźeć ále fie pieści *BierEz R, A4v, G4v, Hv, L2, O2v* (11); DZięcię námileyffé [...] grzechy tego świaata przipędzaią cié plakatz. *OpecŻyw* 19v; Przeto płaczątż mowiła: Proffę wás/ ij widzieliście gdzie łynacżka mégo? *OpecŻyw* 32v, 19v, 20, 22v [4 r.], 23 [2 r.] (48); *PatKaz II* 63; *PatKaz III* 105v; *HistJóz* A3, C3, Dv, D4v [2 r.], E2, E3v, E4; *BartBydg* 257; *FalZioł* IV 33d, V 76v; *BielŻyw* 6 [2 r.], 14, 60; Y czemu tak długo niepośleż łyna twego ktorego płacząc*

žadamy. *WróbŻolt* ccv, ff, 136/1; *RejPs* 204; *LibMal* 1547/128, 1551/165v, 166v; *RejJóz* H6v, M5v; *RejKup* d4 [2 r.], d4v [2 r.], k2v, n2v; *HistAl* B3v, F3, F4v, G, N4v; *MurzHist* F4 [2 r.], F4v, T; *MurzNT Ioann* 20/11 [2 r.]; *LubPs* dd5v; *KrowObr* 104v, 238; *RejWiz* 13, 127v; *Leop Gen* 46/29, *Ex* 2/6, 23, *Num* 11/4, 10 (11); *RejFig* Bb5v, Cc [4 r.], Dd6; *Zá oneś to nieboże/ tey ſzpiże nákupił/ Coś więc ony nędzniki/ choć płákáli łupił. RejZwierz* 103, 1v, 6 [2 r.], 13, 17 [2 r.], 19 (17); *BibRadz Gen* 46/29, *Num* 11/4, 10, 1.*Reg* 11/5, *Is* 30/19 (13); Dawid rozdarł ná ſobie odzyenie/ y wſzyfcy ktorzy z nim byli/ płácząc á nie iedząc [Vulg 2.*Reg* 1/12] áż do wieczorá. *BielKron* 69; Miáſto wſzytko płákáło/ widzác zámieſzánie Rzeczypoſpolitey ſzkodliwe. *BielKron* 107; S tey przyczyny był rzewniwy Władziſław áż płakał. *BielKron* 414v; ták v nich [u prostego ludu w Liſlanckiej ziemie] obyczay gdy płáczę ſpiewa *BielKron* 438, 8, 12v, 16v, 17v, 19 (51), 30c, 130a [2 r.], 139c [2 r.], 143b, 155a (20); *Prot* D3v; *RejAp* 46, 51, 51v; á co oná [białogłowa, która wzięła truciznę] nie płákála/ to oni [ſwiadkowie] zá nię płákáli. *GórnDworz* Y4v, D8, R6v [2 r.], R7v, T3, Bb3; *HistRzym* 20 [4 r.], 20v, 22v, 32 [2 r.], 32v [2 r.] (37); *RejPos* 53v, 81, 100, 195, 217v (17); *BielSat* Hv, H2 [2 r.]; *RejZwierz* 80v, 105, 125v, 151v, 170 [4 r.], 189v; *KochMon* 25; *WujJud* 47v; *WujJudConf* 112; Bo tám pytáli nas plandrownicy naſzy o ſłowá pieśni/ á(no) záwieſiliſmy byli wefele (*marg*) Albo/ wylifmy (to ieſt) płákaliſmy. (–) *BudBib Ps* 136/3, *Gen* 43/30 [2 r.], *Num* 14/39, *Ps* 136/1, *Is* 15/2, *Ier* 50/4 (11); *BiałKaz* Bv, D3 [3 r.]; *BudNT Mar* 14/72, T4v *marg*; *CzechRozm* 119; *PapPan* Aa4, Hh2; *ModrzBaz* 114; [Jesieni początek] ták ſtráſzliwy iáko Krokodyl/ co płácząc ludzcie oſzukawa *Oczko* 29; *Calag* 39a, 562b; Iákom ia grzeſznicá godná ſię zſtála cáłowác iáłłeczka/ w ktorým Pan moy máłudzki[m !] płakał? *SkarŻyw* 140; On [ſw. Bernardyn] káżdego doyrzał/ opátrzył/ [...] y bez odpocznienia/ wednie y wnocy robił/ cieſzył/ płakał/ ſpiewał przy chorych *SkarŻyw* 461, 15 [2 r.], 52, 70, 107 (43); Prozno płákác/ podobno drudzy rzeczećie *KochTr* 3, 17 [2 r.], 18; *MWilkHist* H2v [4 r.], H3v; *Gołowęle Cupidines* tey záłofney chwile Płáczą/ łuczki położywſzy przy twoiey mogile. *KlonŻal* B3v; Wieſz że vmárł KOCHANOVVSKI. płáczę *Sclauonia. KlonŻal* E3v, B [2 r.], B3v, B4v, C, Cv (11); *WisznTr* 7, 13, 26; *BielSen* 18; [Człowiek do zamkniętej furty] Tobiem ia złégo ſłowá nie rzékł iáko żywo/ [...] Zebyś mi tę niewdzięczność okázowác miáł/ A mnie całą noc płákác pod niebem niecháłá. *KochPieś* 29, 25, 29, 39; A boday miał płákác ſilá. Komu dobra myſl nie miá. *KochSob* 59, 65; *KochTarn* 75, 78, 79; *ArtKanc* B15v, D10v, D12; *BielRozm* 7; *Zawjeft* 42; *Calep* 423b [3 r.], 512b, 576b, 616b, 814b; *GórnTroas* 11, 12, 13, 14, 47 (8); *GrabowSet* V v; A ciérpiąc w fercu ták nieznoſną ránę/ Aż w ten czás płákác/ gdy y żyć/ przeſtánę. *KochFrag* 53, 18 [2 r.], 50; *Błogosławieni* ktorzy płáczą/ ábowiem oni będą poćieſzeni [Vulg *Matth* 5/5]. *KołakSzczęſl* B2; [Jezus] wſzedſzy/ rzékł im: Przecz zgiełk czynicie y płáczęćie? dzieweczka tá nie vmárłá/ ále ſpi. *WujNT Mar* 5/39; Y ſtánawſzy z tyłu v nog iego (*marg*) płácząc (–)/ poczęłá łzami polewác nogi iego/ á włółami głowy ſwoiey wćierála *WujNT Luc* 7/38 [przekład tego samego tekstu *BielKron* 144v, *RejPos* 307, *BudNT* T4v *marg*], *Matth* 11/17, *Mar* 14/72 [2 r.], *Luc* 7/13, 32, 8/52 (19); *SkarKaz* 5b, 6a, 381a, 385a, b (8); *GosłCast* 64; *SkarKazSej* 705b; *KlonWor* 22, 53; Duchowieńtwo/ vbodzy/ ſieroty z wdowámi/ [po Wojewodzinej Sędomirskiej] Iáko po mátcie właſney zálalifie [!] łzami. [...] Dalekie/ nieznáioime táz záłoſć ftrzeſktála/ Płakałby nieprzyiaćiel: áleś go nie miáłá. *SzarzRyt* D.

plakać kogo, czego [= *nad kim, nad czym*] (141): Cna żoná rychło po flubie/ A widząc mężá w chorobie: Nieutolnie go plákáá/ Iż go bárzo miłowáá. *BierEz* P2v; *OpecŻyw* 48v, 141v; *HistJóz* A2v, E3v; *BielŻyw* 6, 164; Dziwna rzecz iż nie thylko ludzie plákáli ták wielkiego Cefarza/ ále sie y Słońce zácmiło w ten czás *HistAl* N3; *MurzNT Matth* 2/18; *RejWiz* 190v; Nárzeka Prorok ná lud/ y płácze go *Leop Ier* 9 arg, 1.Reg 15/35, 16/1, 25 arg, 25/1, 4.*Esdr* 15/44 (10); *BibRadz Gen* 23/2, 2.Reg 3/31, *Ier* 16/4, 25/33, *Tob* 10/7; Wiedzyoná tedy żałobliwie królewná Polixená ná ofiarę dla wípokoienia wiátrow/ gdzye iey wizytek lud z obu ftron plákał. *BielKron* 60, 19 [2 r.], 42, 45v, 57v, 65 [2 r.] (15); *RejAp* BB4v, 143, 151, 151v, 152v; *HistRzym* 18v, 19; *RejPos* 26v, 356; *BudBib Deut* 34/8, 1.Reg 15/35, 16/1, 2.Reg 13/37, 3.Reg 14/13 (8); *BiałKaz* D2v, D3; Syny wíztyki pobiiá/ dziewczki w niewolá Zábiorá: [...] Mátko ty dżiatek Swoich plákác nie będziełz/ ále wyc będziełz. *KochOdpr* D2; *KochPs* 49; *SkarŻyw* 70, 108, 143, 195, 196 [3 r.] (18); *KochTr* 3, 13, 15; *KochFr* 27 [2 r.]; Neryne plácziłwi/ [...] Trzody twoiey przygládaiać/ płácze lutnie drogiey [Kochanowskiego]. *KlonŻal* B3, B [2 r.], B4, B4v [2 r.], C [3 r.], Cv, D4; *WisznTr* 13; *ArtKanc* R17v; Y kogóz piérwéy plákác! wnuká zábitégo! Córki/ mężá/ oyczyny/ siebie/ czy wíztykiégo? *GórnTroas* 75, 10, 11, 25, 64, 70; *GrabowSet* B; *KochFrag* 51; *KołakCath* C [2 r.], Cv; *WujNT Luc* 8/52, 23 arg, 23/27; *WitosłLut* A4v; [Józef] vpadł ná twarz vmárłego oycá fwego płáczac go y cáłuiąc. *SkarKaz* 385a, 385a [4 r.], 385b [2 r.]. Cf *plakać kogo, czego ze zdaniem przyczynowym*, »gorzko plakać«, »plakać narzekając«, »plakać umarłego«, »plakać żałując«.

plakać kogo, czego [= *nad kim, nad czym*] ze zdaniem przyczynowym (2): zániechay płáczu/ Troiéy pláczełz że zginéłá? *GórnTroas* 34; *KołakCath* B4v.

plakać czego [= *z powodu czego*] (58): *OpecŻyw* 86, 89, 111, 131v, 142; *MurzNT Ioann* 20/13, 15; *Leop 3.Mach* 4/2, 4; *BielKron* 68, 266; *RejAp* 152v; *HistRzym* 8, 19, 31, 105, 126; pomni pilnie ná ony fłowá tegoż tho Páná á zbáwicielá fwego/ ktore mowił ku onym fwiétym pániam ktore go prowadziły ná ie⁸⁰ śmierć/ płáczac nád nim onego okrucieńtwa *RejPos* 105v, 65, 339, 356v; *SkarŻyw* 195, 312; Czegóz płáczem / prze bogá? czegóz niezázylá? Ze fobie fwym poágiem Páná nie kupiła [...] Ze boleści w rodzeniu dżiatek nieuznáá *KochTr* 22; *KochFr* 83; *KochMRot* C2v; Ale ná iáwifz płácze fwey lekkości? Czy mię pokulá łudzi króm winności? *KochPieś* 7; *KochTarn* 78; *GrochKal* 15; *GórnTroas* 73; *GrabowSet* M2v [2 r.]; *KołakCath* C; *SiebRozmyśl* Mv. Cf *plakać czego ze zdaniem przyczynowym*, *Ze zdaniem przyczynowym i dopełnieniowym*, »gorzko plakać«, »łzy wyląć płacząc«, »(po)społu plakać«, »śmierci plakać«, »plakać żałując«.

plakać czego [= *z powodu czego*] ze zdaniem przyczynowym (2): o płáczełz iá moiéi wielkiéi nędze/ że to czuię iżz mię bóg opuścił *MurzHist* I4; *GórnTroas* 73.

plakać dla czego [= *nad czym*] (5): *OpecŻyw* 166; {o} barzo plakaly adam y eua dla nádze na którą byl(y) vygnany zrayu *PatKaz III* 99v; *HistAl* G2v; A nie vzywał [Ezdrasz] żadnego pokármu/ áni pił żadney wody/ płáczac dla bárzo wielkich grzechow wíztykiego ludu onego. *BibRadz 3.Esdr* 9/2. Cf »plakać dla śmierci«.

plakać od czego (1): od filnéy ij czuyné boleści/ rzęwno Iezus plakál/ bo wielmi fubtilné ciało miał. *OpecŻyw* 126v.

plakać z czego [= z powodu czego] (2): *PatKaz II* 64; Kiedy milczę/ łzy leię/ ielli cię też wzywam/ Płaczę z czałow żałofnych/ ktorych tu zázywam *GrabowSet* E4.

plakać ku komu (1): o nouy fmatek o {o}garnął dużą yey y plakala anna ku bogu w noczy y uednye *PatKaz II* 63.

plakać na kogo [w tym: *sam(i) na się* (2)], *na co* [= *skarżyć się, żalić się na kogo, na co*] (19): *RejJóz* H8v; Owi rzemieśniczkowie/ á owi pártácze/ Káždy więc tám z ofobná ná fwą nędzę płáczę *RejWiz* 162v, 182; *Leop Num* 11/13; *RejZwierz* 108v; Bo oto płáczą ná mię á mowią/ Day nam mięlá ábychmy fie go náiedli. *BibRadz Num* 11/13; *BielKron* 141, 315; *HistRzym* 25v; *RejPos* 309v, 356, 356v [2 r.]; *HistLan* Bv; Lepieyći mu záplácić kokofsz álbo wołu/ Niżby ná cię plákác miał v Pánfkiego ftołu. *BielSjem* 32, 32; *SkarKaz* 453b. Cf »plakać narzekając«.

plakać na kogo, na co [= *nad kim, nad czym*] (6): *OpecŻyw* 136 [2 r.]; *TarDuch* C5; nie płáćcie moje miłe corki Syońskie ná mię [*Vulg Luc* 23/28]/ y ná mękę moię/ ále płáćcie fámy na fię/ y ná fynty fwoie *RejPos* 100; *ArtKanc* D12v [*zawsze przekład tego samego tekstu*].

plakać o co (3): Prze bog Czo to za niewyafta Tu ydzie tak placzac/ zmiafta. Wzdy iey fpytam oczo placze *RejKup* d4; *SkarŻyw* 160, 249.

plakać prze co (2): *SkarJedn* 269 cf *W przen.* Cf »plakać prze wielką radość«.

plakać za co [= z powodu czego] (22): *OpecŻyw* 29, 99, 135, 149v; *BibRadz I* 136v *marg*; *BielKron* 35 *marg*; *HistRzym* 71v; *RejPos* 147v, 309v; *SkarJedn* 142; *SkarŻyw* 140, 312, 453; Ták w noczy/ we dnie ktemu/ Też płáczę/ vtrapiony/ Zá me wyftępki/ ciężkie fercu memu *GrabowSet* G3, A4; *LatHar* 139, 143, 154, 243; *SkarKazSej* 661a; [*HerbOdpow* L5]. Cf *plakać za co przed kim*.

plakać za co przed kim (2): fiedźimy li w popiele z przeftáchu náfzého/ płácząc przed Pánem Bogiem zá bluźniérftwá fwé *OrzQuin* Z4v; *LatHar* 386.

plakać nad kim, nad czym (95): *OpecŻyw* 157; *HistJóz* D4v; *RejJóz* P5; Y obrociwfly fie do nich Iezus rzekł: Corki Ierozolimskie/ niepláććcie nádemną/ ále płáććcie fáme nád fobą y nád fynty fwemi *Leop Luc* 23/28 [*przekład tego samego tekstu RejPos* 99v, 105v, *LatHar* 724, *WujNT*], 3.Reg 13/29, 30, *Iob* 30/25, *Is* 66/10, *Ier* 9/10 (10); *BibRadz* 2.Reg 3/34, 2.Par 35/24, 4.Esdr 15/43[44]; *BielKron* 21, 147; *RejAp* 46, 151; *HistRzym* 16v; Przecz nie pomniłz ná Páná fwego/ iż on vftáwicźnie płáczę nád tym márnim á nędznym vpadkiem/ [...] twoim. *RejPos* 196, 99v [2 r.], 100, 100v, 105v [2 r.], 164v (18); *RejZwierz* 170, 195 [2 r.], Bbb3; *BudBib* 3.Reg 13/30, *Iob* 14/22, 3.Esdr 8/71; *BudNT przedm* b8v; *SkarJedn* 403; *SkarŻyw* 35, 52, 62, 76, 134 [2 r.] (18); *KochFr* 34; przydzie nam plakac nad tą Koroną. *ActReg* 29; *LatHar* 141, 539, 724 [2 r.]; *WujNT Luc* 19/41, 23/28 [2 r.]; *SkarKaz* 385b, 486b; Nie płáćz Márku nád ciálem martwym fyná fwego/ Ani fię przeciw woli Oycá Niebieskiego. *CzahTr* L3v; *KlonWor* 60. Cf *plakać nad czym czego*, »gorzko plakać«, »plakać nad grobem«, »plakać narzekając«, »nad śmiercią plakać«, »plakać nad umarłym«, »łzy wyc płacząc«.

plakać nad czym czego (1): Zálewał fię łzám/ wfpominájąc gorne ono oyczyzny náfzey błogośláwieńftwo/ á tu nád nędzą żywotá tego/ fwych y ludzkich grzechow plakał. *SkarŻyw* 332.

plakać po kim (1): Niebędá po nim [*po królu Joacymie*] plákác/ [...]. Oflim pogrzebem będzie pogrzebiony *Leop Ier* 22/18.

plakać przed kim (16): Prožno iuz przed łędzią ma ten plakác/ który fye drzewiey nychcyał vznác. *March*¹ A4; *BierEz* I3; *March*³ V3v; *WróbŻołt* 94/6; Thedy żoná ięłá wneth przed Sámfonem plákác/ y nárzekáłá nań/ mowiac/ Nienawidziłz thy y nie miłuielz mię *Leop Iudic* 14/16, *Num* 11/20, *Deut* 1/45, *Iudic* 14/17; *BibRadz Num* 11/20, *Deut* 1/45, *Iudic* 14/16, 17; otworem nam ftoi pokoy Krolewłki/ práwuiemy fye przed Krolem fwym wolnie/ płáczeni przed nim wolnie *OrzRozm* L4; *HistRzym* 33v. Cf *plakać za co przed kim*.

plakać z kim (39): Y iął też z niewiáłtą plákác/ A bárzo rzewno nárzekác *BierEz* G4v; A przeto placzcie femną wflytcy mé žalolci/ ktorátz mi fie dzieie prze mé námileyłlé dziecię. *OpecŻyw* 89, 22, 48v, 68, 103, 159v; *TarDuch* B6; *RejJóz* G7; *HistAl* L3v; *MurzHist* P2v; *BibRadz 2.Reg* 3/32; *BielKron* 452v; *RejAp* 26, 52v; Płáczcie zemną włyzyfcy ludzie bo iuz oddaloná odemnie wfzytká nádzieiá wefela *HistRzym* 126, 125v; *RejPos* 113; *RejZwierc* 76; *BudBib Dan* 13/33; Siołtrę ktorą zfrálowaná o co widziáłá/ ábo chorą/ zniá plákáłá/ á one ciełzyłá iáko mogłá. *SkarŻyw* 161, 511; *KochTarn* 76; *LatHar* 243; *SiebRozmyśl* Mv; *SkarKaz* 122b; *SkarKazSej* 666a. Cf »plakać z płaczącymi«, »(po)społu (a. wspolek) [z kim] plakać«.

Ze zdaniem przyczynowym i dopełnieniowym [w tym z odpowiednikiem: tego (2); iż, że (41), zaimek względny (5)] (46): *OpecŻyw* 29v, 166, 174, 178v; *BielŻyw* 6; *MurzHist* F4; *Leop Ier* 1/16; NVż ma miła pátria/ płáczmy na fię fámi/ [...]. Ze miełzkamy ták dłuęo/ w tákiey niedbáłości *RejZwierc* 108v; *BibRadz 1.Reg* 6/19; *BielKron* 174, 315; *RejAp* 51, 51v, 152v; *RejPos* 113, 309v, 356v; Iął plákác ná fwe głupłtwo że fie zle ípráwował/ A tym co mu był Bog dał niemádrze ízáłował. *HistLan* Bv; *RejZwierc* 59v [2 r.]; *SkarŻyw* 195, 196, 224 [2 r.], 251, 293, 478; *KochFr* 119; *ArtKanc* D12v; Gdy fie dobrze przypátrzym/ ínadź cíerpimy máłó/ Gdy tego tylko płáczem/ co płácz wyciákałó. *GórnTroas* 32; *KołakCath* Cv; *WujNT Apoc* 5/4, 18/11; *SkarKaz* 5b [2 r.], 6a. Cf *plakać kogo, czego* [= *nad kim, nad czym*] *ze zdaniem przyczynowym, plakać czego* [= *z powodu czego*] *ze zdaniem przyczynowym, »plakać żałując«.*

cum A cum inf (2): Płákał też y Pan Chryłtus Lázárzá miłęęo/ Nie śmierci ięęo plákał/ lecz być śmiertelnęęo. *KołakCath* C, Cv.

W połączeniach szeregowych (17): [Wdowa] Siedziáłá záwždy przy grobie: We dnie w nocy rzewno płácząc/ Száty drąc/ włófy tágáiac. *BierEz* Q4v; *Leop 4.Esdr* 8/16; *Mącz* 199b; *RejAp* 54v; *GórnDworz* Ll2; Iuz gdy ná nie przydą iákie ítráchy ábo iákie przyęody/ drzą/ płáczą/ nárzekáią/ w rołpácż przychodzą/ mnimáią iże iuz zęinęli *RejPos* 85, 322; *BiałKat* 86; *GrzegŚm* 9; *RejZwierc* 152v; *CzechRozm* 264; *GórnTroas* 44; Stąd žal nieznośny/ iż wzdycham do ciebie/ Lkam/ płáczę/ wołam/ wzdym wzgárdzoⁿ w potrzebie. *GrabowSet* H2v, B; Iákołz tu nie nárzekác y rzewno nie plákác/ Iáko nie lámętowác/ y cięłzko nie wzdychác? *KołakCath* B3; *WujNT Iac* 4/9; *SkarKaz* 3a.

W przeciwstawieniach: »plakać ... śmiać się (17), weselić się (17), radować się (8), śpiewać (8), (z *weselem*) skakać (3), być wesoły (2), być bez boleści, być dobrej myśli, cieszyć się, tańcować, zażyć pociech« (59): *BierEz* 12; *OpecŻyw* 22v, 72, [192]; *OpecŻywList* Cv; Mogąc węęrzy táncowác/ my plákác będziemy Gdy ták ízláchetney páńny/ ípolłki pozbędziemy *KlerWes* Av; Ieden ípiewa drugi íkacze Trzeći idąc láie płáczę *RejRozpr* D3, I2v; Iuz nie płáczcie boć przyłtoj być wam dobrej myłli *RejJóz* P; *RejKup* b8v, c2; *HistAl* 17; *MurzNT Luc* 6/21, 25; *BielKom* Bv; *KrowObr* 238; Bo

nie wefoły tryumph kiedy ná nim płaczą/ Závždy bywa wdzyęczniefzy gdzye z wefelem fkaczą. *RejWiz* 10, 70, 84, 123v, 124v, 127v, 138; *Leop Is* 66/10, 1.*Cor* 7/30 [2 r.], *Apoc* 18 arg; *RejZwierc* 125; *BielKron* 21v, 111, 114, 303; páthrzay w Kriftufie Pánie nálfzym dwie náaturze rozne/ to Bog/ to człowiek/ then ie/ łpi/ mowi/ płacze: ten nie ie/ nie łpi/ iefth bez boleści. *SarnUzn* E5; *RejAp* 143; *GórnDworz* Cc5; Rzekł iemu gwido: Włthań rychło/ bo ráczey fie małz wefelić z mego przyficia niżli płákác *HistRzym* 79; *RejPos* 125v; Dziecię s łzalonym choć nie gráią fkaczą/ Dármo wefeli/ á gdzye fie śmiać płaczą. *RejZwierc* 214v; *BudNT Rom* 12/15; *ModrzBaz* 67; *SkarJedn* 269; A niewiem płákáci śmierci twej/ czyli fię z niey rádowác? *SkarŻyw* 15, 28, 126; *CzechEp* 23, 308; *WisznTr* 19; *KochSob* 67; *ArtKanc* 120, K8; *BielRozm* 9; Záprawdę/ záprawdę wam powiedam; iż wy będziecie płákác y narzekác/ á świat fię będzie wefelił *WujNT Ioann* 16/20 [przekład tego samego tekstu *RejPos*], *Luc* 6/21, 25, *Rom* 12/15, 1.*Cor* 7/30 [2 r.], *Apoc* 18 arg; *SkarKaz* 486b.

W porównaniach (20):

~ *Jako comparatum* (19): Tego czału Sámuel vmárł/ [...] á płakał go lud Izráelłki przez długi czas iáko oycá włafnego *BielKron* 67, 176, 368v; *RejPos* 224; *RejZwierc* 195; KIedy brátá łwoiego dla imienia zgubił/ Zoná iego płákála/ iákby iá kto vbił. *PaprpPan* Hh2; Gdy iá kto zwał Krolewną: bárzo iey było niewdzięczno: [...] y łyłzac to/ iáko o iáką krzywde płákála *SkarŻyw* 160, 70, 140, 143, 310; *KlonŻal* B2 [2 r.]; *Paprup* D; *GrabowSet* M2v; [gdy zaś przegrá/ [...] płacze by bábá/ wlofy ná łobie tárğa *CerGór* 29]. Cf »płakać jako dzieci(ę)«.

Jako comparandum (1): [*Pan nasz*] vłtáwicznief płacze á nárzeka nád námi á nád przyfłzym vpadkiem nálfzym/ iáko płakał nád Ieruzalem y nád zginieniem iego *RejZwierc* 195. ~

W charakterystycznych połączeniach: płakać (dla, od) boleści (dusze) (4), (dla, od, z) radości (wielkiej) (3), dla (wielkich) grzechow (8), (dla) (wielkiej) nędze (3), (dla wielkiej) żalości (2), (gorzkiej) męki (4), gorzkości [czyjej] (2), hańby, nieszczęścia, okrucieństwa, omylności swoich, (po) śmierci [czyjej] (2), swej lekkości, swej szkody, upadku [czyjego] (2), wielkiej sromoty [czyjej], wstydu i czystości, złości z występkami; płakać zabitego; płakać za bluźnierstwa, za ciężkie [czyje] spracowanie, za grzechy (2), za mękę (3), za niedbałości i nieprawości, za upadek (3), za wielkość złości [czyich], za występki (2); płakać nad grzechem (2), nad marnym a nędznym upadkiem, nad (mizernym a sprosnym) zginieniem [czyim] (3), nad nędzą żywota, nad potępieniem [czyim], nad [czyją] ślepotą, nad złością; płakać w nędzy, w uciskach; płakać aż ku podziwieniu, barzo (silno), barziej (36), bez miary, bez (miasto) pocieszenia (6), bez przyczyny, ciężko, jak baba, jak desperat, (nie)darmo (2), nieprzestajnie, nieutołnie, prożno (3), przystojnie, rad i nie rad, rzkomo (2), siedmiorako, siła, słusznie (3), statecznie, wielce (wielmi) (6), więcej, zbytnio(-e) (2), z pokorą i szczerością, z wielką żądzą, płakać z lutości, z rzewności serdecznej; płakać bez przestanku, całą noc, cały dzień, czasu męki, często(kroć) (8), do czasu, na każdy dzień, (nie)długo (dłużej) (11), po wszystkie dni, przez (długi, wszytek) czas (żywota) (3), ustawno (ustawicznie) (5), we dnie i w nocy (10), wiecznie (2), wszystkie lata, wszystko [= cały czas], zawždy (3); nigdy nie płakać; płakać nad (przed) ciałem (martwym) [czyim] (3), nad głową [komu], przed Panem, przed sędzią, przed wojtem, przy pogrzebie, u grobu, u nog [czyich] (2), w smutnym padole; płakać (nie) (po)trzeba, nie przystoi [komu]; płakać biec, chcieć, iąc (imać) (się) (12), iść [dokąd], kazać, moc (3), musieć (9), nauczyć się, (nie)przestać (15), począc (zacząc) (30), pomoc (pomagać) (5), przypędząć

[kogo], wejść [dokąd], wyjść [skąd], zakazować; brać na się wór i płakać, płakać i całować (2), płakać i ciasną a ostrą pokutę czynić, płakać i cieszyć [= pocieszać] (2), ciężkość uczuć a płakać, iść (przyjść) i płakać (3), płakać i klękać [przed kim], modlić się i płakać, płakać (i) mówić (rzec) (3), oblec się we włosienicę i płakać, obłapić i płakać, opasać (przepasać) się worem (i włosienicami) a (i) płakać (2), paść u głowy [czyje] i płakać, paść wznak na ziemię i płakać (4), popiołu nasuć na głowę, płakać, precz biegać i płakać, płakać i (też) prosić (3), prze żalność leżeć a płakać, rozedrzyć (roztargnąć) odzienie a (i) płakać (3), siedzieć (siąść) i płakać (4), płakać a skruczę mieć, płakać a trapić serce [czyje], ubrać się w żalobę i płakać, uchwycić się szyje [czyje] i płakać, uderzyć sobą o ziemię a płakać, płakać a upaść na oblicze swoje, płakać a upaść przed nogami [czyimi] (2), upaść na twarz umarłego i płakać, płakać a (i) wołać (kyrie eleison) (4), zgiełk czynić i płakać; (jest) trudna nie płakać; nie moc się odjąć, aby nie płakać, strzymać się, iżby nie płakać; płakać i(a nie, ani) (moc, chcieć) być pocieszon (5); płakać i (gdy) słuchać (słyszeć, usłyszeć) [czego] (8); płakać, gdy widzi; (nic) [kogo] nie rusza ani [kto] płacze (2); płakać będąc w niewoli, bojąc się, chcąc [czyje] łzy utulić, czekając obietnic, czyniąc pokutę, dziękując [za co], o zabiciu się dowiedziawszy, nędzę przed oczy kładąc, kołacząc, nie mogąc cierpieć [czego], modląc się, mówiąc (19), śmierć [czyją] obaczywszy, oblokłszy włosień, obłapiwszy (obłapiając) [kogo] (6), padwszy (na ciało [czyje], na ziemię, na łożu, na kolana) (5), patrząc [na kogo, na co] (7), poglądając (wzglądając) [na kogo, na co] (2), poruszon żalnością, poszcząc, prosząc [w tym: o miłosierdzie (1)] (4), przepraszając, rozdarłszy odzienie, rzek(n)ąc (23), słysząc (usłyszawszy) [co] (16), ukazując żalność, urągając, utrapiony, uwiesiwszy się u głowy [czyje], widząc [co] (5), wołając (3), wspominając (pomniąc, pomniawszy) (często) (7), wyznawając grzechy, zakrywając oczy, zwiesiwszy (żałomiwszy) głowę (2); płacząc cieszyć, dziękować, iść ([za kim]) (8), mieć (wziąć) pociechę (2), mówić (14), modlić się (modłę czynić) (3), grob nawiedzać, (obłapiać) (po)całować (się) (współek) (2), (o)powiedać (3), paść [w tym: na oblicze (2), na kolana (2), na szyję (1)] (4), polewać (maczać [co]) łzami (2), prosić (5), rozedrzyć odzienie, rzec (6), skamienieć, uczynić pogrzeb, (u)paść (upadać) [w tym: u (do) nog (2), na ziemię (2)] (4), wołać (5), wspominać, wymawiać [co komu], wzywać, zawiesić się [u kogo], żądać.

Przysłowie: Aquilam volare doces, Vczifz vbogiego żebrać/ Nędznego plákác. *Mącz* 13c.

Zwroty: »płakać jako dzieci(ę), po dziecińsku« = *obvagire, vagire Calep* [szyk zmienny] (4:1): *RejZwierc* 105; [Na sądzie ostatecznym] Krolowie iáko dzieci plákác będą/ a pożoną ie/ iáko niewolniki. *SkarŻyw* 121; Trzebáby fię koniecznie X. K. lámemu z sobą dobrze pogodzić/ y w tym też obaczyć/ żeby nie bárziew plákał po dziecińsku niż go vbito y niż go boli *CzechEp* 92; *Calep* [720]a, 1099b.

»płakać głosem (wielkim), głośno, [na trzy głosy]« = *flere (in) voce magna Vulg, PolAnt; (e)levare vocem suam et flere PolAnt* [szyk zmienny] (16:1): *Leop 2.Reg* 15/23; *BibRadz Gen* 21/16, 27/38, *Iudic* 2/4, *Ruth* 1/9, 14, *1.Reg* 11/4, *2.Reg* 3/32; Márdocheufz vbrał fie w żalobę popiołu náfuł ná głowę/ plákał we drzwiach głosem [*voce magna clamabat Vulg Esth* 4/1]. *BielKron* 115; Węgrzy w ten čás nawięcey nárzekáli płácząc wielkim głosem ná Niemce/ iż fie ich podięli bronić/ á nic nieczynią *BielKron* 315, 104v, 251v; *HistRzym* 36, 125v; *BudBib* 1.Esdr 3/12; *SkarŻyw* 310; Tu krzykiem ferdeczny ból wżytcy pokazáli/ Lecz głośniéy niż Troiánie/ Grékowie plákáli. *GórnTroas*

7; [Nielza, jedno mnie łzami sie nacieszyć, [...] Bo tej to [z] śmiechem używę rozkoszy, Jako gdzie indzie płacząc na trzy głosy. *Otwin(?)Erot* 11].

»gorzko płakać« = *flere amare PolAnt, Vulg; plorare amare HistAl* [w tym: czego [= z powodu czego] (2), nad kim, nad czym (2), kogo [= nad kim] (1)] [szyk zmienny] (38): *OpecŻyw* 15v, 22v, 67v, [80] [2 r.], 81 (24); *HistAl* G2v, G4v, M8v, N3; *MurzNT Matth* 26/75; *Leop Luc* 22/62; *HistRzym* 18; *BudNT Luc* 22/62; *SkarŻyw* 454; *WisznTr* 15; *LatHar* 721; Y wspomniiał Piotr ná słowo Iefułowe ktore mu był powiedział. Iż pierwey niż kur zápoie/ trzykroć fię mnie záprzyfz. A wyfzedłzy z dworu/ gorzko płákał. *WujNT Matth* 26/75 [przekład tego samego tekstu *OpecŻyw* 113, *MurzNT*, *Leop Luc* 22/62, *BudNT Luc* 22/62, *LatHar* 721, *WujNT Luc* 22/62], *Luc* 22/62; *SkarKaz* 385a.

»płakać nad grobem, na grobie, przy grobie« = *flere super sepulchrum PolAnt* [szyk zmienny] (5:1:1): *BibRadz 2.Reg* 3/32; *SkarŻyw* 227; Tákíe fráfzki mnie zbiérác pożyteczniéy było/ Niźli/ [...] Płákać nád głuchy^m grobem méy wdzięcznéy dziewczyny/ Y fkarzyć fye ná frogosc ciężkiéy Proferpiny. *KochTr* 4; *KlonŻal* B2; *KochPieś* 17; *GrochKal* 10; O tę [o sławę pocziwq] fie synu/ Itaray wżelákim fpołobem/ A wdzięczniéy mi vczyniřz/ niźby nád mym grobem Płákał wednie y w nocy *KochFrag* 51.

»krzycząc, wielkim krzykiem płakać« = *levare vocem suam et flere Vulg* [szyk zmienny] (1:1): gdy fyą rodzy czlouyek krzyczącz placze *PatKaz I* 10; *Leop Gen* 21/16.

»łzy wyl(ew)ać, łzami oblać oblicze płacząc; płakać wylewając slzy; płakać łzami się ugasić nie mogąc« [w tym: nad kim (2), czego [= z powodu czego] (1)] [szyk zmienny] (3:1;1:1): *OpecŻyw* 110, 141v; A to mowiąc/ hoyne łzy wylewála płácząc. *SkarŻyw* 183, 58, 292; *SkarKaz* 386a.

»płakać narzekając (a. narzekający), z lamentliwym narzekaniem; narzekać (a. łykać) płacząc« = *plorare ululantes Vulg* [w tym: na kogo, na co (2), czego [= nad czym] (1), nad czym (1)] [szyk zmienny] (8:1;5): *BierEz* B4; Narzékaięcy plakala w nocy ij Izy gorzkié byly na obliczu iéy *OpecŻyw* 116, 116; *RejKup* c6; *BielKron* 104v, 315; *HistRzym* 45 [2 r.]; *RejZwierc* 270v; [Ustazanes] zrzućiwfzy fzátę drogą z siebie: oblokł fię w czarną podłq/ y fiedząc v drzwi pokoiu krolewfkiego/ nárzekał y łykał płácząc *SkarŻyw* 304, 293; A Lud pořpolity niewierny płákali Bogow fwoich z lamentliwym nárzekániem *StrykKron* 140; *CzechEp* 50; *WujNT Iac* 5/1.

»oczyma płakać« (1): Oczymá fwemi płáczé nieprzyaciel [In oculis suis lacrimatur inimicus]: á iefli tráfi ná czás/ nie będzie náfycon krwi *Leop Eccli* 12/16.

»płakać z płaczącymi, płakać pomoc płaczącemu« = *flere cum flentibus PolAnt, Modrz, Vulg* (6:1): *BierEz* I2; *BudNT Rom* 12/15; *ModrzBaz* 67; Spowiedzi řam řluchaiąc/ [...] płákał z płáczącymi/ á twarde řercá řwym wzdychániem y łykániem do řkruchy pobudzał. *SkarŻyw* 292; *WisznTr* 9; *WujNT* 350, *Rom* 12/15.

»płakać płaczem wielkim (barzo)« = *plangere planetu magno Vulg* (2): *Leop 1.Mach* 2/70; y krol y wfzytcy řludzy iego płákali płáczem wielkim barzo [fleverunt fletu magno valde]. *BudBib 2.Reg* 13/36.

»w płaczu płakać« (1): Iezu ktorys vkazuiąc ludzkq, żałóć W płaczu przijacielřkim z Marią y z Martą płákał. řmi. fie nad nami. *TarDuch* B6.

»(po)społu (a. wespołek, a. wespól) płakać« = *collacrimare Mqcz, Calep; complorare Mqcz; afflere Calep* [w tym: z kim (6), czego [= z powodu czego] (2)] [szyk zmienny] (8): Przeto prořfę wás/

fmiluyecie dzis nademną fmutną matką/ płacźcie iego wielkie męki/ poľpolu femną. *OpecŻyw* 142, 15v, 22v, 142; *Comploro*, Pomagam komu żałować/ Żałuyę/ Płacźę weľpolek s kim. *Mącz* 306a, 181d; *Calep* 40a, 214a.

»płakać postawę = *udawać płacz* (1): To fie rozumie/ iż dzyewki płacźą idąc za mąż poľtawą/ ále fie ferce śmieie. *BielKron* 21v.

»płakać od radości, z radości, z wesela, dla wielkiej radości, przed wielką radością, prze wielką radość« [w tym: z radości albo z wesela (1)] [szyk zmienny] (4:2:2:2:1:1): *RejJóz* P5, P8; *BielKron* 111, 122v; *HistRzym* [39], 132 [2 r.]; ieden płacźe z rádości albo z weľela iákiego/ á drugi kiedy fie rozgniewa. *RejZwierc* 73; *StryjWjaz* Cv; *SkarŻyw* 224, 293.

»rzewno (a. rzewliwie, a. rzewnje) płakać; rozrzewnić się płacząc; płakać zarzewniwszy się« = *acriter a. amare, a. valde flere, amare plorare HistAl; flere quam familiariter, illachrymare, multum flere, profundere lacrymas, valde lachrymare Mącz; plorare Cn* [szyk zmienny] (59;1;1): Zoná kiedy go [Ezopa] widziáľá/ K ścienie oczy odwracáľá. Nárzekáľá rzewno płacźąc/ A ná ľwego mężá ľkárząc *BierEz* B4, G4v, Q4v; Matuchna też iego milá [...]/ poľpolu s niym rzewno płakała. *OpecŻyw* 22v; Miły Iezus [...] plakáľ gorzko/ zarzewniwľfy fie ij zaľmucil fie ľám w ľobie *OpecŻyw* 67v, 48v, 72 [2 r.], 82, 88v, 113v (75); *PatKaz II* 63v; [panna Asenach na znamię smętku] głowę ľwą poľypáľá popiołem/ á padľfy ná ziemię przez ľiedńm dni rzewno płakała *HistJóz* C, C; *HistAl* B4v, E8, F3, F4v, L3 (8); *MurzHist* Kv; *Leop Luc* 23/27; *BielKron* 35; *Mącz* 162d, 181c, d, 236b; *GórnDworz* Dd4; *HistRzym* 32v, 34, 42v, 62; *KuczbKat* 420; *SkarJedn* 269, 403; A oná zwieśiwľfy na ľtoľ głowę/ á ręce ná nię wľożywľfy: plákáć rzewno poczęľá *SkarŻyw* 252, 51, 58, [223], 244, 310, 598; *KochPieś* 18; *LatHar* 139, 143, 386, 539, 696; *KoľakCath* B3; *WujNT* 878; *ZbyľPrzyg* B3; [*HerbOdpow* L5].

»serdecznie płakać« (2): *GrochKal* 15; Ten mówi/ żal fie boże téy śliczněj piękności/ Drugi ferdecznie płacźe ftráconěj mľodości *GórnTroas* 73.

»płakać smutnie, zasmuciwszy się« [szyk zmienny] (1:1): gdy to ona panna wľyľzała zhanbýona zaľmutziwľfy fie płakała *HistJóz* B4v; *KochPs* 200.

»płakać stękając« (1): Owa krotko powiedaiáć Placze kxąć frodze ftekaiać. Narzekaiáć iż nędzni ľwiat ľeft [!] drozzy/ a niz zadny plat. *RejKup* c6.

»śmierci, po śmierci, dla śmierci, nad śmiercią płakać« = *plorare mortem a. pro morte HistAl; flere de mor te Mącz* [szyk zmienny] (14:2:1:1): *BierEz* G4v; *OpecŻyw* 151; *HistAl* B4v, G2v; *BielKron* 71; *Mącz* 130a; *GórnDworz* Dd7; *SkarŻyw* 15, 598; *KochTr* 4; *KlonŻal* A2v, D4; *KochPam* 88; *KochFrag* 51; Płákáć śmierci/ toćby teľz plákáć narodzenia/ Bo to oboie mamy rowno z przyrodzenia. *KoľakCath* C, C; *WysKaz* X2v; *SkarKazSej* 668b.

»płakać umarłego (a. zmarłego), nad umarłym, tego co umarł« [szyk zmienny] (12:5:1): *BierEz* G4v; *SeklKat* R2v; *RejPos* 356 marg; *BialKat* 356; o Iozephie czytamy/ że plákáľ oycá vmárłego ľwoiego że wľzyľtkym Egiptem siedńńdzieśiáď dni *BialKaz* D2v, D2v [2 r.], D3 [3 r.]; *KochFrag* 46; *KoľakCath* Cv [2 r.]; *WujNT* Ccccc3; Synu/ powiáda [*Pismo Św.*]/ náď vmárłym pláć [in mortuum produc lacrymas *Vulg Eccli* 38/16]/ á iákobyć ľię co ciężkiego sťtaľo poczynay ľzy wylewáć *SkarKaz* 386a, 385a [3 r.].

»płakać z wyrzekaniem [na co]« (1): Poczuywacie fie teraz Bogacze/ płączcie z wyrzekaniem ná niezczęścia wálze [plorate ululantes in miseriis vestris Vulg Iac 5/1]/ ktore ná was przyidą. *PowodPr* 69.

»płakać wzdychając; płacząc wzdychać« [szyk zmienny] (2;2): *OpecŻyw* 190v; Potim począł wŷytki Mácedony káždego z oŷobná całowác/ á wzdycháiąc płákał gorzko [et suspirans flebat amare] był ná onym mieífcu płáč z tak wielki/ iz iáko grom był fłyżzan. *HistAl* N3; *BielKron* 117; *StryjKron* 532.

»w żałobie chodząc płakać« (1): przyfzli [...] bogowie wierzbowi. W żałobie chodząc płączą/ lámentuią rzewno *KlonŻal* B.

»żałobliwie (a. żałośnie, a. żałościwie), żałośliwym głosem, żałością płakać« [szyk zmienny] (6:1:1): *LubPs* hhv; Ieden żałością płącze/ á drugi fie śmieie/ A trzeci poškákuie/ czwartý leżąc mdleie. *RejWiz* 138; (marg) Vryafz cnotliwy zábit. (-) Vŷłyfzawŷzy zóná iego Bethfábea/ płákála żałobliwie [planxit eum Vulg 2.Reg 11/26]. *BielKron* 71; *HistRzym* 101v; *RejPos* 113, 197, 223, 345.

»płakać żałując (a. ukazując żałość); płacząc żałować« [w tym: kogo, czego (5), czego [= z powodu czego] (1); ze zdaniem przyczynowym i dopełnieniowym: iż (5)] [szyk zmienny] (13;1): *OpecŻyw* 15v, 113, 133v, 174; *TarDuch* B6; *RejŻwierz* 17; Rabinowie nápiáli/ iz Pan Bog częŷtokroć płącze żálując narodu ŷwego Żydowŷkiego/ iz ie podał w niewolą ludu Pogánŷkiemu *BielKron* 463v, 144v, 318, 340v; íam Skotniczki żálując wrzeci przygodi onej [!]/ płákał w głowach v Pukárzewŷkie⁸⁰ fiedząc *GórnDworz* S8v [idem *WerGość*]; *SkarŻyw* 262; *WerGość* 251; *SkarKaz* 519b.

»żałować się płacząc« (1): [Człowiek, którego Bóg obiecał strzec] Miałby przyczynę/ żálowác fie ŷwego Niełczęścia/ płącząc/ że mu fie nie sítáło Dofyć/ tak zacnéy obietnicy iego. *KochFrag* 17.

Szeregi: »płakać a (i) bić (a. tłuc) piersi« (2): *SkarŻyw* 224; Płączcie/ y pierŷi tłuczcie/ wyŷk niech idzie wŷzędzie/ Troiéy od was oŷtátnia niech poŷługá bédzie *GórnTroas* 11.

»(boleść) cierpieć a (i) płakać« (2): *OpecŻyw* 82; [Bóg] chce záwŷze prácowác o tym poćiefzeniu/ obietnicę ŷwą dał/ ktoby tu dla prawdy co ćierpiał, y płákał. *ArtKanc* K2.

»podnieść głos i (a) płakać« = *levare vocem suam et flere Vulg, PolAnt* (3): *Leop* 1.Reg 11/4; Y pocałował Iáákob Rachelę y podniósł głos ŷwoy y płákał. *BudBib* Gen 29/11, 2.Reg 13/36.

»krzyczeć a płakać« (1): Piotr [...] bieżawŷzy do iáŷkinie/ krzyczał á płákał tak dłuŷo oney zágáŷzoney ŷwiátłóŷci Twoiey *RejPos* 339. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»płakać, (i) lamentować« = *flere et eiulare, plangere et lamentari (a. lugere), assumere fletum ac lamentum Vulg* [szyk 9:1] (10):*Leop* Ier 9/10, 1.Mach 13/26, Mar 5/38, Luc 23/27; *KochPs* 49; A iákoż ia niemam płákác Y tak bárzo lámentowác. Ano wzięto páná mego *MWilkHist* H3, H3; *KlonŻal* B; *Calep* 579b; *WujNT* Luc 23/27. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»płakać, (i) łzy lać (a. puszczać, a. wylewać) (a. łzami się oblewać)« = *exstillare lachrymas Mącz* [szyk 7:1] (8): iuz płáčzy ŷlzi wyléwáy za tak ciéŷŷkie ŷyna bożé⁸⁰ ij matuchny ie⁸⁰ ípratzowanijé *OpecŻyw* 29, 15v, 68; *Mącz* 415d; *GrabowSet* A4, E4, M2v; *SkarKaz* 386a. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»płakać i (a) ł(y)kać« = *flere et plangere Vulg* [szyk 7:2] (9): *OpecŻyw* 190v; *BielŻyw* 164; Wielego tam kroć widziáno/ a on ciéŷzko wzdychá/ wielmi a rzewno płacze/ że téż ci ktorzy około nie⁸⁰

łtali/ musieli z niem częŝto kroc płakać i iako dzieci łykać. *MurzHist* Kv; *KrowObr* 187, 238; *Leop* 3.*Mach* 4/2, *Apoc* 18/9; *CzechRozm* 247v; *CzechEp* 23. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»łzy strzymać, nie płakać« (1): Oná łtała wełoło łamá miedzy niemi: Sámá łzy łwé łtrzymála: łamá nie płákála *ZawJeft* 47.

»płakać, (a, i) narzekać« = *flere et lugere (a. plangere), plorare et flere Vulg* [szyk 30:7] (37): Oracz łie wroćił we zły czás/ Vźrzawłzy áno wołow niemálz: Dopiero práwłe iął płákác Włofy tągáiąc nárzekác. *BierEz* G4v, G4v; *BielKom* D4v; *RejWiz* 117v; *Leop Ier* 9 arg; *RejFig* Cc8; *BielKron* 45v, 104v, 251v; *OrzQuin* B4; *RejAp* BB4v, 151 [2 r.], 151v [2 r.], 152v; *GórnDworz* T2v; nárzekay á płácł łam ná łię/ izeš łie dał zwłeść łwłátu á czártu łprołnemu *RejPos* 309v, 125v, 194, 356v [2 r.]; *RejZwierc* 195; *BudBib* 1.*Mach* 1/28; O niewłtydłwi bluzniercy Zwingłiani/ [...]. łako mam ná was nárzekác y nád wámł/ iáko Bogu vmárłemi/ płákác? *SkarŻyw* 168, 121, 224, 390; *BielRozm* 7; A kupcy źłemłcy płákác będa y nárzekác nád nłá [królową, tj. *Babilonem*]: iz towarów łch żaden włęcey nie kupł *WujNT Apoc* 18/11 [przekłád tego samego tekstu *RejAp* 151], *Luc* 6/25, 8/52, *Ioann* 16/20, s. 879 marg, *Apoc* 18/9, 19; *SkarKaz* 5b. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»płakać, (i) pościć (się) (a. trafić postem (a. w poście) (duszę), a. postem dręczyć (ciało))« = *ieiunare et plangere PolAnt* [szyk 5:1] (6): *Leop* 2.*Esdr* 1 arg; *BibRadz Ps* 68/11, *Zach* 7/5, 4.*Esdr* 6/35; Płákálem też (y trapiłem) połtem dułżę mołę/ lecz mł łię (to) łtáło vragániem [Et *flevi in ieiunio afflixi animam meam*]. *BudBib Ps* 68/10[11] [przekłád tego samego tekstu *BibRadz, KochPs*]; *KochPs* 100.

»płakać, (i) skarżyć (się)« (3): *BierEz* B4; Y łtało łie s przygody że vderzył piłą łyná rybitwowego/ á on poczał płakać y łkárzyć przed mátką ná Grzegorzá. *HistRzym* 33v; *KochTr* 4.

»nie płakać ani się smęcić« (1): o anno nyeplaczy any łyá łmáczy łthwey nyeplodnołzcy uyłluchal bog uałżá modłythwą *PatKaz II* 64.

»stękać i płakać« (1): [Jezus] od bolełci łj od wielkiego łmrodu łtękal łj rzewno plakál *OpecŻyw* 115v.

»płakać i wołać« (1): Pothym okrzepłwłzy łie á padłzy ná cíáło łego poczał bárzo płákác y wołać rzekąc: O Boże włzechmogący przecześ ná młę ták wielką żáłość dopuśćł. *HistRzym* 125v.

»wzdychać, (a, i) płakać« = *plorare et suspirare HistAl; fletum gemitumque facere Mącz* [szyk 7:4] (11): *OpecŻyw* 142v; [Daryjusz] vpádł ná złemłę ná obłłczę łwołe/ thámże poczał cłęłżko wzdychác y rzewno płákác/ á nárzekáiąc to mowł [et ex profundo pectore alta suspiria trahens plorando dicebat]/ Nłełtłtis młnę nędznemu *HistAl* F4v, N3v; *MurzHist* Kv; *BielKron* 104v, 136; *Mącz* 130a; *GórnDworz* Bb3v, Dd4; Ale on tákó załmucony był/ ize żadney poćłechy wźłác nie mogł/ ále włtáwłczłnie wzdychał á płákál. *HistRzym* 4v; *RejPos* 65. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»(za)frasować się (a. zafrasowany być) i (a, albo) płakać« [szyk 5:1] (6): A [Jezus] włłedwłły rzekł łm: Co łie fráłwłećłe áłbo płácłzećłe [Quid turbamini, et ploratis]? nie vmárłá tá dzłeweczłká áłe łpl. *Leop Mar* 5/39 [przekłád tego samego tekstu] *RejPos* 255; *GrzegłSm* 55; y wylbęży łedná/ powłe Eufrażyey/ [...] łłż dla nłey łłołtry záfráłowáne łą y płácłżá. *SkarŻyw* 226, 304, 545. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»(za)smucić się, (i, a) płakać« = *lugere et flere PolAnt* [szyk 6:2] (8): *OpecŻyw* 67v, 99; gdi fie mamy łmiać płącemy y łmuciemy fie [*et cum deberemus ridere plangimus et turbamur*]. *HistAl* I7v, E8; *MurzNT Luc* 6/25; *Mqcz* 306a; *HistRzym* 31, 78.

»płakać, (a, i) żałować (się) (a. pożałować, a. żałościw być itp.)« = *plorare et dolere HistAl; plangere et dolere, flere a. plorare et lugere Vulg; plangere et lugere PolAnt* [szyk 14:10] (24): *OpecŻyw* 107v, 141v, 145; *HistAl* F6v; *MurzHist* I4; *Leop 2.Esdr* 1/4, 4.*Esdr* 16/2, *Iac* 4/9; *BibRadz Gen* 23/2; *BielKron* 71v, 126v; *RejAp* 46; *HistRzym* 105v, 123v; *RejPos* 100, 309v; Ia zá to com zgrzełzył płącze y żáluie y do miłoišierdzia Bożego wćiekam *SkarJedn* 142; *SkarŻyw* 196, 224, 349, 557; Płącze cię Litwá łpółszczála/ żáluie cię Ńilno IANIE Dwugrodne Wilno. *KlonŻal* B4v; *WujNT Apoc* 18/15; Niewiem iáko fię ná to żáłowác y płákác/ ná ták wielką krzywdę Bogu y nam y právom náłzym wczynioną. *SkarKaz* 453b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*]

W przen (22): A Zydownie záś w wielkim á cięłłkim fráfunku byli/ [...] ferce ich wćawicźnie pałáło od wielkie⁸⁰ żalu/ płącząc á łkáiác ták nieodpowiedne⁸⁰ á nagłego zá wyrokiem Krolewłkim zátráćenia [!]. *Leop 3.Mach* 4/2; [*Rozwázanie o Luc 19/41–44: Chrystus płacze nad Jerozolimą*] Pátrzayze á pilno pátrzay/ iz nád nim [*nad miastem*] płącze Ńwięte człowieczeńłtwo iego *RejPos* 198v; Słuchayze iáko nád nim [*nad grzechem*] żáłobliwie płącze oná wdzyęcźna mátká twoiá/ nędźna dułzá twoiá *RejPos* 223; wćawicźnie płącze nád thobą oná mizerna wdowicźká dułzycźká twoiá/ iáko włáłna mátká twoiá *RejPos* 224; Dułzá Bogá naywyłźzego płákáá dla pychy ludzkiej [*Vulg Ier 13/17*]. *GrzegŚm* 24; Włzákoź ciáło iego ná nim boleie dułzá iego nád nim płącze. *BudBib Iob* 14/22; Wefel fię mátko koŃciele S. ktora ná dzieci łwe [...] pátrzyłz. Nie dawnoŃ prze ich rozdziały rzewno płákáá *SkarJedn* 269; Niełzczęłna dułzo/ pełná niepráwoŃci/ [...] Zacź pierwey płákác/ co chcełz oblać łzámí *GrabowSet* A4.

Frazy: »oczy płaczą« [szyk zmienny] (8): Wolę ia iz płaczą oczy gdyby łmiełźno dułzy *RejJóz* F4v; Oczy płaczą łlow nie łtawa od wielkiey radołci Iako mię moy pan pociełzył dzys w moiey łtarolci *RejJóz* P8, B2v, B4, G5v, M6v, O5; *KochPieś* 18.

»serce płacze; [sercem płakać]« (6): *RejJóz* O5; *RejWiz* 181v; *Leop 3.Mach* 4/2; *GórnDworz* Cc5, Dd7; tym tylo naboźnieyłza być chcełz/ iłz wpodłych łzáćiech [*zakonnych*] [...] chodzilz? ferce to/ co ták płącze/ w iedwabnym odzieniu mięłzka [*bo umartwienie duchowe jest wáźniejsze*]. *SkarŻyw* 196; [potrzeba iest łobie/ przez czás niemáły/ Spowiedź rozmyłłác; á w onym rozmyłłaniu rzewnie/ zá grzechy łwoie/ fercem płákác. *HerbOdpow* L5].

Zwrot: »krwią, krwawymi łzami płakać« (1:1): *SeklKat* Z2v; Ale dzis by krwią płákał/ żaden dármno nic [*nie ułzyczy*]/ á dali co to yuź chce áby mu zá to poddánym fie słtał *GliczKsiąź* M7v.

Szereg: »płakać a złorzeczyć« (1): [*Zmarli, które tu wspominał*] v włzech ludzi w pámieci łą łwieźey y káźde cnotliwe ferce łmierci ich płącze/ á niełzczęłcie złorzeczy *GórnDworz* Dd7.

Przen (32): *BielKron* 39; Płącćie prze bog y trawy płącćie źiemnorodne/ Płącćie gorne y polne/ płącćie źiołá wodne. *KlonŻal* A3v, A3, A3v [2 r.], B, Bv [2 r.], B3v (12); Nieme (ia wierze) Ńciány/ by iaki zmyłł miáły/ Bacźąc tę w domu trwoģę dawnoy płákáły. *WisznTr* 7; *GrochKal* 15; *SkarKaz* 4a, 5a; *SkarKazSej* 704b.

plakać kogo [= *nad kim*] (8): *KlonŻal* B3v [3 r.], C, D4; (*marg*) Náthurá pirwíza iáko nas płáczę. (-) A mogła by ná nas oná pirwíza náturá nálszá rzewno záplákác/ w ktoreiechmy fie w niewinności vrodzili *RejZwierc* 67, Bbb. Cf »plakać łzami ledwie nie krwawemi«.

plakać czego [= *z powodu czego*] (2): *OpecŻyw* 148v; Iego śmierci północné boginie płákáły/ Płákáły ciemné láfy/ y wynioflé škáły. *KochPam* 88.

plakać na kogo (1): (*marg*) Celibat (-) A což tu rzeká oni mární wymyfláczę [*ci, co wzgardzili małżeństwo*]/ Ná ktore tá powinność ledwe iż nie płáczę. *RejWiz* 38.

plakać prze co (1): Aza tu miedzy ludźmi nie łá iáwne bunty? Prze ktore płáczę w Węgrzech ípułtołzáłe Grunty *Prot* B2v.

Fraza: »płacze płacz« (1): Bo cię płáczę íam płáczę náwet/ czerwone powieki Lzámi obfitemi będzie odwilzał ná wieki. *KlonŻal* D4.

Zwroty: »[kogo] plakać łzami ledwie nie krwawemi« (1): [*Rzeka Meletes*] Acz pierwey płákał Homerá wiermi [= *wierszami*] ciékáwemi/ Teraz IANA płáczę łzámi ledwie nie krwawemi. *KlonŻal* B3v.

»rzewno plakać« (1): Bo fie nápełniłá ziemiá cudzołóstwá/ iż od oblicza przekłéctwá rzewno płákáłá ziemiá [*luxit terra*] *Leop Ier* 23/10.

Szereg: »plakać a narzeká« (1): Płáczę á nárzekay nędzna ziémio/ gdyż ná tobie nic ínszego nie máłz íedno gniew á przekłéctwo *RejZwierc* 191v.

a. *Dopominać się, prosić ze łzami* (1) :

plakać o co (1): Pokładaycie wnim nadzieię wízelkie żebranie ludzkie/ wyleycie przed nim ferce wálze [*Ps* 61/9 (*koment*) Płáczę co [*lege*: płáczęc o] miłóšierdzie iego (-). *WróbŻółt* T4.

[*plakać czego*: Nie jeden sie po cudzych káciech dla mnie tłucze, Majętności stradawszy, pomsty na mię płáczę. *LaurLament* Bv.]

2. *Wydzielać łzy na skutek choroby* (2) : Na przod iż gdy ktho płáczę/ albo mu łzy z oczu płyną, tedy pomazać na czelułciach/ á przelthaná płynąc *FalZioł* IV 39c; Lippus, Któremu oczy płáczę/ álbo łzámi záciékáya/ *Sliep. Mącz* 195a.

Synonimy: **1.** *lamentować, łkać.*

Formacje współrdzenne: *dopłakać się, napłakać się, odpłakać, oplakać, popłakać, przepłakać, rozplakać się, upłakać, upłakać się, wyplakać, wyplakać się, zapłakać, zapłakać się; oplakiwać, wyplakiwać, oplakawać; oplakować, poplakować; zaplaknąć.*

Cf **PŁACZĄCY, PŁACZYPIENIĄDZ, PŁAKANIE, PŁAKANY**